

AMITAV GHOSH

Vloed van vuur

Vertaald door
Ankie Blommesteijn

2016

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

voor Debbie
voor onze vijfentwintigste

Een

Havildar Kesri Singh was zo'n soldaat die graag vooropging, vooral op dagen zoals deze, nu zijn bataljon door gebied trok dat al onderworpen was en de voorhoede alleen tot taak had om de vlag van het paltan te dragen en haar beste paradegezicht te laten zien vanwege de menigte die zich langs de kant van de weg had verzameld.

De dorpelingen die langs de weg stonden opgesteld waren eenvoudige mensen, en Kesri hoefde hen niet echt aan te kijken om te weten dat ze met grote ogen van verbazing naar hem staarden. Sepoys van de Britse Oost-Indische Compagnie zag je niet vaak in dit afgelegen deel van Assam: een volledig paltan van het 25ste regiment van de Bengaalse Inheemse Infanterie – het beroemde 'Pacheesi' – dat door de rijstvelden marcheerde, was de mooiste tamasha die de meesten van hen in een jaar of misschien wel tien jaar tijd zouden meemaken.

Kesri hoefde alleen maar zijn blik vooruit te richten om tientallen mensen naar de weg te zien komen: boeren, oude vrouwen, herders en kinderen. Ze kwamen aanrennen, alsof ze bang waren de voorstelling te missen: ze hadden er geen idee van dat het schouwspel nog uren zou duren.

Achter Kesri's paard volgde de zogenaamde Russud Garde – de 'foerageringsgroep' – te voet. Daar weer achter liepen de kampvolgers

– ten onrechte zo genoemd, aangezien ze in feite voor de troepen uit marcheerden en veel groter in aantal waren, wel tweeduizend op slechts zeshonderd sepoys. Hun stoet was net een bewegende stad, een lange rij door ossen getrokken bylees met daarop allerlei mensen – pandits en melkvrouwen, winkeliers en graanverkopers van de Banjara-stam, zelfs een groep bazaarmeisjes. Er waren ook een heleboel dieren – lawaaiige kuddes schapen, geiten en ossen, en een paar olifanten die de bagage van de officieren en de meubelen voor hun mess droegen, met de tafels en stoelen vastgebonden aan de poten hoog in de lucht, wiebelend en schuddend als omgekeerde torren. Er was zelfs een reizende tempel die boven op een kar mee rolde.

Pas nadat dit alles langs was gekomen zou er een ritmisch tromgeroffel te horen zijn en een stofwolk verschijnen. De grond zou trillen op de maat van de trom wanneer de eerste rijen sepoys in zicht kwamen, tien naast elkaar, aan het begin van een lange, kronkelende rivier van donkere topi's en flitsende bajonetten. Bij de aanblik daarvan zouden de dorpelingen haastig dekking zoeken; ze zouden veilig vanachter bomen en struiken toekijken terwijl de sepoys langs marcheerden, begeleid door tamboers en pijpers.

Weinig tamasha's konden de vergelijking doorstaan met het schouwspel van de Bengaalse Inheemse Infanterie op mars. Ieder lid van het paltan was zich hiervan bewust – dandia-wallahs, naach-meisjes, bangy-burdars, saises, mess-khansama's, berry-wallahs, bhisties –, maar niemand meer dan havildar Kesri Singh, die als boegbeeld van het bataljon diende wanneer hij aan het hoofd van de colonne reed.

Kesri was ervan overtuigd dat het bij de taak van een soldaat hoorde om een mooie show op te voeren, en hij wilde best toegeven dat hij voorname-lijk vanwege zijn knappe uiterlijk zo vaak werd uitgekozen om de stoet aan te voeren. Het was niet zijn schuld dat de jarenlange veldtochten hem een lappendeken van littekens hadden opgeleverd, waardoor hij er nog beter uitzag – hij had er natuurlijk niet om gevraagd zo door een zwaard te worden geschampt dat hij nu pruilde met zijn onderlip; evenmin had hij gevraagd om de snee die op de als leer zo donkere huid

van zijn wang was gekerfd, als een zorgvuldig gezette tatoeage.

Toch had Kesri niet het meest ontzagwekkende gezicht van het paltan. Hij kon er beslist heel dreigend uitzien als hij dat wilde, met zijn snor als een kromzwaard en zijn zware wenkbrauwen, maar er waren anderen die hem wat dat betreft ver overtroffen. Maar door de manier waarop hij het uniform droeg, deed hij voor niemand onder: zijn dijen waren zo fors dat de zwarte stof van zijn broek hem als een tweede huid omvatte, zodat zijn gespierdheid geaccentueerd werd; zijn borstkas was zo breed dat de insignes op zijn schouders eerder wapens dan versiering leken; en er was geen man in het paltan wie de rode soldatenjas met het felgele beleg beter stond. En hij was niet de enige die vond dat de donkere topi, zo groot als een bijenkorf, het allerbest op zijn hoofd paste.

Kesri wist dat de andere onderofficieren van het bataljon wat wrok voelden dat hij vaker dan iedere andere sepoy-afsar werd uitgekozen om aan het hoofd van de colonne te rijden. Hun klachten baarden hem niet al te veel zorgen: hij was er de man niet naar om veel gewicht te hechten aan de mening van zijn collega's; de meesten van hen waren saaie, stompzinnige mannen en hij vond het heel normaal dat ze jaloers waren op iemand zoals hij.

Er was maar één sepoy in het paltan voor wie Kesri erg veel waardering had, en dat was subedar Nirbhay Singh, de Indiër die in het bataljon het hoogst in rang was. Al was een subedar op papier lager in rang dan zelfs de laagste Engelse subalterne officier, door zijn sterke persoonlijkheid en zijn familieconnecties had subedar Nirbhay Singh zo'n overwicht op het paltan dat zelfs majoor Wilson, de commandant van het bataljon, hem niet graag tegensprak.

In de ogen van de manschappen was subedar Nirbhay Singh niet alleen hun hoogste onderofficier maar ook hun patriarch, want hij was een afstammeling van de familie Rajput, die al drie generaties lang de kern van het paltan vormde. Zijn grootvader was de duffadar die had geholpen het regiment op te richten, zestig jaar geleden: hij was de eerste subedar van het regiment geweest en velen van zijn nakomelingen hadden na hem die positie bekleed. De huidige subedar had zelf zijn

rang geërfd van zijn oudere broer, die een paar jaar geleden met pensioen was gegaan – subedar Bhyro Singh.

Ze kwamen uit een familie van landeigenaren die aan de rand van de stad Ghazipur woonde, in de buurt van Benares. Aangezien de meeste sepoys van het bataljon uit hetzelfde gebied kwamen en van dezelfde kaste waren, hadden velen natuurlijk connecties met de clan van de subedar – sommigen van hen waren zelfs de zoons van mannen die onder zijn vader en grootvader hadden gediend.

Kesri was een van de weinige leden van het paltan die dit voordeel niet had. Zijn geboortedorp, Nayanpur, lag aan de uiterste rand van het gebied waar het bataljon ronselde, en zijn enige connectie met de familie van de subedar was via zijn jongste zus, Deeti, die getrouwd was met een van diens neven. Kesri had een rol gespeeld bij het regelen van dit huwelijk, en de connectie had aanzienlijk bijgedragen aan zijn bevordering tot de rang van havildar.

Na drieëntwintig jaar in het paltan had Kesri nu, op zijn negenendertigste, nog ruim tien tot vijftien jaar actieve dienst voor de boeg, en hij vertrouwde erop dat hij weldra, met steun van subedar Nirbhay Singh, de rang van jamadar zou krijgen. En daarna zou hij op den duur vast wel zelf subedar van het bataljon kunnen worden: hij kende geen enkele sepoy-afsar die zijn gelijke was qua intelligentie, kracht en ervaring. Hij had er gewoon recht op.

*

De laatste paar maanden had Zachary Reid zoveel tegenslagen gehad dat hij pas durfde te geloven dat zijn beproeving bijna ten einde was toen hij in de *Calcutta Gazette* het verslag zag van het onderzoek waarvoor zijn naam was gezuiverd.

5 juni 1839

... en dit overzicht van de belangrijke gebeurtenissen van deze week zou niet compleet zijn zonder het vermelden van een onlangs ge-

houden Gerechtelijk Onderzoek waarbij een zekere Zachary Reid, een zeeman van eenentwintig uit Baltimore, Maryland, werd vrijgesproken van iedere aansprakelijkheid inzake de ongelukkige gebeurtenissen op de schoener de Ibis, vorig jaar september.

Vaste lezers van de *Calcutta Gazette* weten waarschijnlijk nog wel dat de Ibis op weg was naar Mauritius, met twee gevangenen en talrijke koelies aan boord, toen er ongeregeldheden uitbraken die resulteerden in de moord op de Sirdar die de leiding had over de immigranten, een zekere Bhyro Singh, een voormalig subedar van de Bengaalse Inheemse Infanterie, die talrijke eervolle Vermeldingen wegens moed op zijn naam had staan.

Na de moord werd de Ibis getroffen door een hevige storm, tegen het einde waarvan ontdekt werd dat een groep van vijf mannen ook de eerste stuurman van het schip, de heer John Crowle, had vermoord, waarna de daders hadden weten te ontsnappen in een sloep. De leider van deze groep was de Serang van de bemanning, een Mug uit Arakan, en bij zijn bende zaten ook de twee gevangenen, van wie één de voormalige radja van Raskhali, Neel Rattan Halder (de opwinding vorig jaar onder de Plaatselijke bevolking van de stad als gevolg van de rechtszaak tegen de radja en zijn veroordeling voor valsheid in geschrifte zal de meeste Europese inwoners van Calcutta ongetwijfeld nog vers in het geheugen liggen).

Na afloop van de storm werd de gehavende Ibis gelukkig onderschept door de brigantijn de Amboyna, die haar naar Port Louis begeleidde zonder dat er verder nog doden vielen. Bij aankomst van de schoener dienden de bewakers die met de koelies meereisden een klacht in tegen meneer Reid, waarin ze hem beschuldigden van medeplichtigheid aan de ontsnapping van de vijf badmashes, onder wie een koelie uit het district Ghazipore die de moordenaar was van de subedar. Aangezien deze aanklacht zeer ernstig was, werd besloten de zaak voor te leggen aan de autoriteiten in Calcutta en meneer Reid in hechtenis terug te sturen naar India.

Helaas moest de heer Reid na aankomst in Bengalen enige

maanden wachten, voornamelijk vanwege de slechte gezondheid van de voornaamste getuige, de heer Chillingworth, de kapitein van de Ibis. Dat de heer Chillingworth niet in staat was te reizen was, zoals we hebben vernomen, de voornaamste reden voor het herhaaldelijke opschorten van het Onderzoek...

Na een van die keren dat het onderzoek was opgeschort, had Zachary ernstig overwogen om er een punt achter te zetten en te vluchten. Calcutta verlaten zou niet moeilijk zijn geweest: hij werd niet in arrest gehouden en zou gemakkelijk een baantje hebben kunnen krijgen als bemanningslid op een van de schepen in de haven. Veel van deze vaartuigen kwamen manschappen tekort en hij wist dat hij zou worden aangenomen zonder dat er veel vragen werden gesteld.

Maar Zachary had een contract getekend en plechtig beloofd voor de Commissie van Onderzoek te verschijnen, en wanneer hij zich niet aan die belofte hield, zou hij de verdenking op zich laden. Een ander, even belangrijk punt van overweging was dat hij zijn met moeite verkregen stuurmanspapieren had afgegeven op het kantoor van de havenmeester in Calcutta. Wanneer hij de papieren achterliet, zou hij alles opgeven wat hij op de Ibis had bereikt sinds zijn vertrek uit Baltimore – waaronder een promotie van scheepstimmerman tot tweede stuurman. En als hij naar Amerika terugkeerde om nieuwe papieren te verkrijgen, was het heel goed mogelijk dat zijn oude gegevens zouden worden opgezocht, wat inhield dat hij misschien weer het woord ‘Zwart’ achter zijn naam gestempeld zou krijgen, waarmee een hoge functie op een schip voorgoed onmogelijk zou worden.

Zachary was een man in wie ambitie en besluitvaardigheid samengingen met een hoge mate van voorzichtigheid: in plaats van roekeloos toe te geven aan zijn ongeduld, had hij het zo goed mogelijk volgehouden en met moeite zijn kostje bijeengescharreld door klusjes te doen op de scheepswerven van Kidderpore en te slapen in allerlei van vlooiën vergeven logementen, terwijl hij wachtte tot het onderzoek zou beginnen. Hij deed altijd zijn best om zich verder te ontwikkelen en hij had

zijn vrije tijd besteed aan het lezen van boeken over scheepvaart en zee-manskunst.

Het Onderzoek naar het incident op de Ibis begon met een drukbezochte Openbare Zitting in het Stadhuis. Voorzitter hierbij was de geachte jurist, rechter Kendalbushe van het Hooggerechtshof. De eerste getuige die werd opgeroepen was niemand minder dan de heer Chillingworth. Hij legde een uitgebreide verklaring af ten gunste van de heer Reid, waarin hij hem onschuldig achtte aan de problemen tijdens de reis, die hij volledig toeschreef aan wijlen de heer Crowle, de eerste stuurman. Deze persoon, zei hij, stond bekend om zijn lastige en tegendraadse karakter en had de zaken op het schip zeer slecht geregeld, waardoor hij antipathie had gewekt bij de Koelies en de Bemanning.

Vervolgens verscheen de heer Doughty, voormalig werknemer van de Bengaalse Rivierloodsdienst. De heer Doughty getuigde gloedvol van de uitstekende kwaliteiten van de heer Reid en verklaarde dat hij precies het soort jonge Blanke was waar het Oosten dringend behoefte aan had: eerlijk en hardwerkend, opgewekt van aard en bescheiden van karakter.

Die beste brave knorrepot van een Doughty! In al die maanden dat Zachary in Calcutta had moeten wachten, was meneer Doughty de enige geweest op wie hij had kunnen rekenen. Eenmaal, soms wel tweemaal per week was hij met Zachary naar het kantoor van de havenmeester gegaan, om te zorgen dat de zaak van het Onderzoek niet in een map werd gestopt en verder werd vergeten.

De Commissie ontving vervolgens twee getekende verklaringen, de eerste van de heer Benjamin Burnham, de eigenaar van de Ibis. Bij de lezers van de *Gazette* is de heer Burnham natuurlijk bekend als een van de meest vooraanstaande kooplieden van deze stad en een hartstochtelijk voorstander van de Vrije Handel.

Voordat hij de verklaring voorlas, merkte rechter Kendalbushe op dat de heer Burnham momenteel in China was, want anders zou hij zeker bij het Onderzoek aanwezig zijn geweest. Blijkbaar is hij opgehouden door de Crisis die eerder dit jaar plotseling was veroorzaakt door de drastische maatregelen van de pas benoemde gouverneur van Kanton, commissaris Lin. Aangezien de Crisis nog niet is bezworen, zal de heer Burnham waarschijnlijk nog een poos op de oevers van het Hemelse Rijk blijven om kapitein Charles Elliot, de Vertegenwoordiger en Gevolmachtigde van Hare Majesteit, van dienst te zijn met zijn wijze raad.

De getekende verklaring van meneer Burnham bleek een gloedvolle getuigenis te zijn van meneer Reids goede karakter, waarin hij beschreven werd als een eerlijke werker, welgevormd en krachtig van lichaam, gezond van uiterlijk en christelijk van opvattingen. Nadat de verklaring aan de Commissie was voorgelezen hoorde men rechter Kendalbushe zeggen dat de getuigenis van meneer Burnham wel zwaar zou moeten wegen bij de Commissie, aangezien hij lange tijd een leidende rol had gespeeld in de gemeenschap en een steunpilaar van de Kerk was, iemand die evenzeer bekendstond om zijn liefdadigheid als om zijn hartstochtelijke verdediging van de Vrije Handel. Ook noemde hij de echtgenote van meneer Burnham, mevrouw Catherine Burnham, die vermaard is als een van de beste gastvrouwen van de stad en een belangrijk steunverleenster aan meerdere Goede Doelen.

De tweede getekende verklaring was van meneer Burnhams gomusta, Baboo Nob Kissin Pander, die tijdens het Incident ook aan boord was van de Ibis, in de functie van Supercarga. Ook hij verblijft momenteel in China, samen met meneer Burnham.

De getuigenis van de baboo bleek in ieder opzicht overeen te stemmen met de beschrijving van het Incident door meneer Chillingworth. De verwoording was echter heel bijzonder, aangezien de verklaring vol stond met vreemde woorden zoals de baboo's van deze stad die zo graag gebruiken. In een van zijn fantasierijke

beschrijvingen toonde meneer Burnhams gomusta zich een echte excentriekeling door meneer Reid te beschrijven als de 'stralende afgezant' van een Hindoe godheid...

Zachary herinnerde zich hoe zijn gezicht had gegloeid toen meneer Kendalbushe die zin voorlas. Het was alsof de altijd raadselachtige Baboo Nob Kissin daar zelf stond, in zijn saffraankleurige gewaad, met zijn handen tegen zijn matroneachtige boezem geklemd en schuddend met zijn enorme hoofd.

Sinds Zachary hem had leren kennen, had de baboo een verrassende verandering ondergaan en was hij steeds vrouwelijker geworden, vooral met betrekking tot Zachary, tegenover wie hij zich zo ongeveer leek op te stellen als een liefhebbende moeder met een favoriete zoon. Hoewel dit nogal verwarrend was voor Zachary, had hij alle reden er dankbaar voor te zijn, want de baboo was ondanks zijn eigenaardigheden iemand die heel vindingrijk was en hem diverse keren te hulp was gekomen.

Nadat er dergelijke getuigenissen waren afgelegd over de jonge zeevaarder, kan de lezer zich wel voorstellen hoezeer er werd uitgekeken naar het verschijnen van meneer Reid. En toen hij uiteindelijk naar voren werd geroepen, stelde hij in geen enkel opzicht teleur: hij bleek eerder een Griekse dan een Hindoe godheid te zijn, met een ivoren gelaatskleur en donker haar, stevig gebouwd en recht van lijf en leden. Toen hij langdurig werd ondervraagd, antwoordde hij rustig en zonder te aarzelen, wat een zeer gunstige indruk maakte op de Commissie.

Veel van de vragen die op meneer Reid werden afgevuurd, betroffen het lot van de vijf vluchtelingen die in de nacht van de storm in een van de sloepen van de Ibis waren ontsnapt. Toen hem werd gevraagd of er een mogelijkheid was dat ze het hadden overleefd, antwoordde meneer Reid dat hij geen enkele twijfel had dat ze allemaal waren omgekomen. Bovendien, zei hij, had hij met eigen ogen het onweerlegbare bewijs van hun overlijden gezien in de vorm van

hun omgeslagen boot, die ver op zee werd gevonden met een lekke bodem.

Deze details werden volledig bevestigd door kapitein Chillingworth, die eveneens verzekerde dat er geen enkele mogelijkheid was dat een van de vluchtelingen het had overleefd. Deze mededelingen veroorzaakten nogal wat deining bij de afdeling waar de Plaatselijke Bevolking zat en waar een groot aantal familieleden van wijlen de radja van Raskhali zich had verzameld, waaronder zijn jonge zoon...

Op dat moment tijdens de zitting had Zachary begrepen waarom het zo vol was in de rechtszaal: veel vrienden en familieleden van wijlen de radja waren daarnaartoe gekomen met het vergeefse verlangen iets te horen waardoor ze de hoop konden blijven koesteren dat hij nog in leven was. Maar Zachary kon hun geen troost bieden: hij was ervan overtuigd dat de radja en de andere vier vluchtelingen tijdens hun ontsnapingspoging waren omgekomen.

Toen hij werd ondervraagd over de moord op subedar Bhyro Singh, bevestigde meneer Reid dat hij er persoonlijk getuige van was geweest, net als vele anderen. Het was gebeurd tijdens een geseling, toen de subedar op bevel van de kapitein zestig zweepslagen toediende aan een van de koelies. Aangezien hij buitengewoon sterk was, had de koelie zich ontdaan van zijn boeien en de subedar met zijn eigen zweep gewurgd. Het was in een oogwenk gebeurd, zei meneer Reid, ten overstaan van honderden toeschouwers; daarom had kapitein Chillingworth hem moeten veroordelen tot de dood door ophanging. Maar voordat het vonnis kon worden uitgevoerd, was er een storm boven de Ibis losgebarsten.

De getuigenis van meneer Reid over deze aangelegenheid veroorzaakte weer Beroering bij de afdeling met de Plaatselijke Bevolking, want er waren blijkbaar ook heel wat familieleden van de subedar aanwezig...

De familieleden van Bhyro Singh lieten hun woede zo luid blijken dat iedereen, ook Zachary, hun kant op had gekeken. Ze waren met een stuk of tien, en te oordelen naar hun uiterlijk dacht Zachary dat velen van hen voormalige sepoys waren, zoals degenen die op de Ibis waren meegereisd om toezicht te houden op de koelies.

Zachary had zich vaak verbaasd over de bijna fanatieke devotie die Bhyro Singh bij deze mannen opwekte. Die dag op de Ibis zouden ze zijn moordenaar aan stukken hebben gescheurd als ze niet waren tegengehouden door de officieren. Het was nu duidelijk aan hun gezicht te zien dat ze nog steeds uit waren op wraak.

Aan het slot van de Hoorzitting trok de Commissie zich terug. Na een kort overleg keerde rechter Kendalbushe terug om mede te delen dat meneer Zachary Reid was vrijgesproken van ieder misdrijf. Het vonnis werd in bepaalde delen van de rechtszaal met applaus ontvangen.

Toen later aan hem gevraagd werd wat zijn plannen waren voor de toekomst, hoorde men meneer Reid zeggen dat hij weldra naar de kust van China wil vertrekken...

En daarmee had het moeten eindigen...

Maar net toen hij het met meneer Doughty wilde gaan vieren, werd Zachary aangesproken door een ambtenaar van het gerechtshof, die hem een stapel rekeningen voor diverse onkosten overhandigde: de hoogste was voor zijn passage van Mauritius naar India. Bij elkaar kwamen de rekeningen op een bedrag van bijna honderd roepies.

‘Maar dat kan ik niet betalen!’ riep Zachary. ‘Ik heb nog geen vijf roepies op zak.’

‘Nou meneer, het spijt me u te moeten mededelen,’ zei de ambtenaar, op een toon die beslist niet verontschuldigend was, ‘dat uw stuurmanspapieren pas zullen worden teruggegeven als alle rekeningen zijn voldaan.’

Dus wat een feest had moeten worden werd nu een rouwdag: bier

had nog nooit zo bitter gesmaakt als het Zachary die avond smaakte.

‘Wat moet ik doen, meneer Doughty? Hoe moet ik zonder mijn stuurmanspapieren honderd roepies verdienen? Dat is bijna vijftig zilveren dollars – het gaat me meer dan een jaar kosten om zoveel te sparen met de baantjes die ik hier in Calcutta heb gehad.’

Meneer Doughty krabde aan zijn grote, op een pruim lijkende neus terwijl hij hierover nadacht. Na een paar slokjes bier zei hij: ‘Zeg eens, Reid – heb ik het goed dat je voor scheepstimmerman hebt geleerd?’

‘Jazeker. Ik heb als leerling bij Gardiner’s scheepswerf in Baltimore gewerkt. Een van de beste scheepswerven ter wereld.’

‘Denk je dat je nog steeds goed overweg kunt met je hamer en zaag?’

‘Zeer zeker.’

‘Dan weet ik misschien wel werk voor je.’

Zachary spitste zijn oren toen meneer Doughty hem vertelde wat het werk inhield: er werd een scheepstimmerman gezocht om een woonboot op te knappen, een bajra die aan meneer Burnham was toegekend bij het vonnis over het bezit van de radja van Raskhali. Het vaartuig lag nu voor anker bij het verblijf van meneer Burnham in Calcutta. De bajra was door de lange verwaarlozing in verval geraakt en moest nu nodig worden opgeknapt.

‘Wacht,’ zei Zachary, ‘is dat de woonboot waarop we vorig jaar met de radja hebben gegeten?’

‘Precies,’ zei meneer Doughty. ‘Maar het is nu een gammele schuit. Er moet heel wat aan worden geschaafd om hem weer tiptop te krijgen. Mevrouw Burnham heeft me er een paar dagen geleden over aangesproken. Zei dat ze op zoek was naar een mystery.’

‘Een “mystery”?’ zei Zachary. ‘Waar hebt u het in godsnaam over, meneer Doughty?’

Meneer Doughty gniffelde. ‘Nog steeds groener dan gras, hè Reid? Het wordt tijd dat je wat van ons Indiase koeterwaals leert. “Mystery” is het woord dat we hier gebruiken voor timmerlieden, handwerkslieden en dergelijke – mannen zoals jij. Denk je dat je het aankan? De tuncaw is natuurlijk goed – zou voldoende moeten zijn om je schulden af te lossen.’

Een enorme opluchting maakte zich van Zachary meester. ‘Jazeker, meneer Doughty! Natuurlijk kan ik het aan: u kunt op me rekenen!’

Zachary zou met alle plezier de volgende ochtend aan het werk zijn gegaan, maar mevrouw Burnham bleek druk bezig met het regelen van een reis naar het binnenland: haar dochter had het advies gekregen Calcutta om gezondheidsredenen te verlaten, dus ze nam haar mee naar Hazaribagh, een plaats in de heuvels waar haar ouders een landgoed hadden. Dit en haar vele sociale verplichtingen en goede doelen namen mevrouw Burnham zo in beslag dat het een paar dagen duurde voordat meneer Doughty haar even kon spreken. Uiteindelijk wist hij haar te pakken te krijgen bij een lezing die ze had geregeld voor een Engelse arts die net was aangekomen.

‘O man, het was verschrikkelijk,’ zei meneer Doughty, het zweet van zijn voorhoofd wissend. ‘Een pillendraaier met zo’n drollenvanger aan, die maar staat te wauwelen over een of andere vreselijke ziekte. Nog nooit zoiets gehoord: je zou jezelf ervan gaan ontmasten. Maar ik heb in elk geval mevrouw Burnham gesproken – ze zegt dat ze je morgen bij haar thuis wil spreken. Denk je dat je daar om tien uur ’s ochtends kan zijn?’

‘Ja natuurlijk! Dank u, meneer Doughty!’

*

Voor Shireen Modi, in Bombay, begon de dag net als alle andere dagen: later zou ze dat nog het vreemdste vinden – dat het nieuws was gekomen zonder dat er bange voorgevoelens of voortekenen waren. Haar leven lang had ze grote waarde gehecht aan voorspellingen en waarzeggerij – zozeer dat haar man, Bahram, er vaak de spot mee had gedreven en haar ‘bijgelovig’ had genoemd – maar wat ze ook probeerde, ze kon zich geen teken herinneren dat geïnterpreteerd had kunnen worden als een waarschuwing voor wat haar die ochtend te wachten stond.

Later die dag zouden Shireens twee dochters, Shernaz en Behroze, met hun kinderen komen eten, zoals ze gewoontegetrouw eenmaal per

week deden. Deze wekelijkse etentjes waren Shireens voornaamste vertier wanneer haar man in China was. Verder had ze weinig om haar dagen op te vrolijken, behalve af en toe een bezoek aan de Vuurtempel aan het eind van de straat.

Shireens appartement was op de bovenste verdieping van het statige huis van de familie Mistrie in Apollo Street, een van Bombays drukste doorgaande wegen. Haar vader, seth Rustomjee Mistrie, de eminente scheepsbouwer, had lange tijd de leiding gehad over het huis. Na zijn dood was het familiebedrijf overgenomen door haar broers, die met hun vrouw en kinderen op de benedenverdiepingen woonden. Shireen was de enige dochter van de familie die na haar huwelijk in het huis was blijven wonen; haar zussen waren allemaal bij hun man ingetrokken, zoals gebruikelijk was.

Huize Mistrie was een levendig, druk huis waar de hele dag de stemmen van khidmatgars, bais, khansama's, ayahs en chowkidars door het trappenhuis schalden. Het rustigste deel van het gebouw was het appartement dat seth Rustomjee voor Shireen had gereserveerd toen ze zich met Bahram verloofde: hij had erop gestaan dat het echtpaar zich na het huwelijk onder zijn eigen dak vestigde – Bahram was indertijd een jongeman zonder een cent op zak en hij had geen familie in Bombay. De seth, die altijd heel zorgzaam was voor zijn dochter, had ervoor willen zorgen dat ze in haar huwelijk nooit ook maar enig ongemak zou kennen – en daarin was hij zeker geslaagd; helaas had hij tegelijkertijd bereikt dat zij en haar man in zekere zin afhankelijk werden van de familie Mistrie.

Bahram had het vaak gehad over verhuizen, maar Shireen had zich er altijd tegen verzet, omdat ze opzag tegen het zelfstandig bestieren van een huishouden tijdens de lange perioden dat hij in China was; bovendien had ze, toen haar ouders nog leefden, nooit ergens anders willen zijn dan in het huis waarin ze was opgegroeid. Pas toen het te laat was, nadat haar dochters waren getrouwd en haar ouders waren gestorven, was ze zich een beetje een indringer gaan voelen. Niet dat iemand onvriendelijk tegen haar was; integendeel, ze waren allemaal overdreven

zorgzaam, alsof ze te gast was. Maar het was voor iedereen duidelijk – vooral voor de bedienden – dat ze in huize Mistrie geen vrouw des huizes was zoals de vrouwen van haar broers dat waren; als er beslissingen moesten worden genomen over gezamenlijke ruimtes, zoals de tuinen of het dak, werd ze nooit geraadpleegd; haar verzoeken om een rijtuig te mogen gebruiken kregen een lage prioriteit of werden zelfs genegeerd; en wanneer de khidmatgars ruzie hadden, leken die van haar er altijd het slechtst van af te komen.

Nu en dan werd Shireen overweldigd door dat speciale gevoel van eenzaamheid dat je krijgt wanneer je in een huis woont waar veel meer personeelsleden dan werkgevers zijn. Zeker ook om die reden zag ze zo verlangend uit naar de wekelijkse etentjes met haar dochters en kleinkinderen: ze was dagenlang bezig met het eten, deed enorme moeite om oude recepten op te diepen, en zorgde ervoor dat de khansama die vooraf uitprobeerde.

Na een paar bezoeken aan de keuken besloot Shireen vandaag iets extra's aan het menu toe te voegen: *dar ni pori* – linzen, amandelen en pistachenoten in korstdeeg gebakken. Halverwege de ochtend stuurde ze een khidmatgar naar de markt om wat extra inkopen te doen. Hij bleef een hele poos weg en toen hij terugkwam had hij een merkwaardige uitdrukking op zijn gezicht. Wat is er aan de hand? vroeg ze en hij antwoordde ontwijkend, mompelde dat hij de purser van haar man, Vico, beneden met haar broers had zien praten.

Shireen schrok. Vico was onmisbaar voor Bahram: hij was het jaar daarvoor met hem naar China gereisd en was sindsdien bij hem. Als Vico in Bombay was, waar was Bahram dan? En waarom moest Vico eerst met haar broers praten voordat hij naar haar toe kwam? Zelfs als Vico voor dringende zaken vooruit was gestuurd naar Bombay, zou Bahram hem toch zeker brieven en cadeautjes voor haar hebben meegegeven.

Ze keek de khidmatgar verbaasd en met gefronste wenkbrauwen aan: hij was al jaren bij haar in dienst en kende Vico goed. Hij zou zich vast niet vergissen, wist ze, maar toch, voor alle zekerheid, vroeg ze:

Was het echt Vico? De man knikte, op een manier die haar deed huiveren van angst. Kortaf zei ze tegen hem dat hij weer naar beneden moest gaan.

Zeg tegen Vico dat hij meteen boven moet komen. Ik wil hem nu direct spreken.

Ze wierp een blik op haar kleding en besepte dat ze nog niet gereed was om bezoekers te ontvangen: ze riep een dienstmeisje en liep snel naar haar slaapkamer. Toen ze haar almirah opendeed, werd haar blik meteen getrokken door de sari die ze had gedragen op de dag dat Bahram naar China vertrok. Met trillende handen pakte ze het kledingstuk van de plank en hield het voor haar magere, hoekige figuur. De glans van de weelderige gara-zijde gaf een groenige gloed in de kamer en deed haar lange, spitse gezicht, haar grote ogen en haar grijzende slapen oplichten.

Ze ging op het bed zitten en dacht terug aan die dag in september vorig jaar waarop Bahram vertrokken was naar Kanton. Ze was die ochtend erg bezorgd geweest door onheilspellende voortekenen – toen ze zich aankleedde had ze haar rode trouwarmband gebroken, en Bahrams tulband bleek in de loop van de nacht op de grond te zijn gevallen. Deze voortekenen hadden haar zo verontrust dat ze hem had gesmeekt die dag niet te vertrekken. Maar hij had gezegd dat hij beslist moest gaan – waarom precies wist ze niet meer.

Haar mijmeringen werden onderbroken door het dienstmeisje – bijji? – en ze herinnerde zich waarom ze naar de slaapkamer was gegaan. Ze pakte een sari en terwijl ze die om zich heen sloeg, ving ze het geluid op van luide stemmen op de binnenplaats beneden: dat was niet ongebruikelijk, maar op de een of andere manier verontrustte het haar en ze vroeg het dienstmeisje te gaan kijken wat er aan de hand was. Na een paar minuten kwam het meisje terug en meldde dat ze een aantal knechten en bodes het huis had zien verlaten met briefjes in hun hand.

Briefjes? Voor wie? Waarom?

Het dienstmeisje wist dat natuurlijk niet, en dus vroeg Shireen of Vico al naar boven was gekomen.

Nee, bibiji, zei het dienstmeisje. Hij is nog beneden, met uw broers aan het praten. Ze zijn in een van de daftars. De deur is op slot.

O?

Op de een of andere manier slaagde Shireen erin stil te blijven zitten terwijl het dienstmeisje haar weelderige, tot haar middel reikende haar kamde en opbond. Ze was daar nauwelijks klaar mee of er klonk geluid van stemmen bij de voordeur. Shireen liep haastig de slaapkamer uit, in de verwachting Vico te zien, maar toen ze de zitkamer in ging, zag ze tot haar verbazing haar twee schoonzoons. Die zagen er gejaagd en verward uit: zij zag dat ze haastig uit hun daftars waren gekomen.

Overmand door een angstig voorgevoel vergat ze alle gebruikelijke subtiliteit: Wat doen jullie hier zo midden op de ochtend?

Voor de verandering hechtten ze niet aan plichtplegingen: ze pakten haar handen en namen haar mee naar een divan.

Wat is er? protesteerde ze. Wat doen jullie nu?

Sasu-mai, zeiden ze, u moet sterk zijn. Er is iets wat we u moeten vertellen.

In haar hart wist ze het toen al. Maar ze zei niets, gaf zichzelf enkele minuten om te genieten van de laatste paar momenten van twijfel. Toen haalde ze diep adem. Vertel het me, zei ze. Ik wil het weten. Gaat het over jullie schoonvader?

Ze wendden hun blik af, en meer bevestiging had ze niet nodig. Even wist ze helemaal niets meer, toen herinnerde ze zich wat weduwen moesten doen en bijna werktuigelijk sloeg ze haar polsen tegen elkaar zodat haar glazen armbanden braken. Ze vielen op de grond en lieten kleine speldenprikjes bloed achter op haar huid. Verstrooid herinnerde ze zich dat Bahram jaren geleden die armbanden voor haar had gekocht in Kanton. Maar de herinnering bracht geen tranen in haar ogen; voorlopig drong er geen emotie tot haar door. Ze keek op en zag dat Vico nu aarzelend bij de deur stond. Opeens wilde ze verschrikkelijk graag dat haar schoonzoons weggingen.

Hebben jullie het al aan Behroze en Shernaz verteld? vroeg ze hun.

Ze schudden hun hoofd: We zijn meteen hiernaartoe gekomen,

Sasu-mai. We wisten niet wat er gebeurd was – in de briefjes van uw broers stond alleen dat we meteen moesten komen. Toen we hier waren, zeiden ze dat het het beste zou zijn als wij u het nieuws zouden brengen, dus we zijn meteen naar boven gegaan.

Shireen knikte: Jullie hebben gedaan wat je moest doen. Vico zal me de rest vertellen. En jullie kunnen beter naar huis gaan, naar jullie vrouwen. Voor hen zal het nog moeilijker zijn dan voor mij. Jullie moeten sterk voor hen zijn.

Ha-ji, Sasu-mai.

Ze gingen weg en Vico kwam binnen. Hij was een dikbuikige man met uitpuilende ogen en hij droeg zoals altijd Europese kledij – een lichte broek met een jasje, een overhemd met hoge boord en een das. Hij hield zijn hoed in zijn handen en begon iets te mompelen, maar Shireen hield hem tegen. Ze hief een hand en gebaarde dat haar dienstmeisjes weg moesten gaan: Ga maar, zei ze, ik wil alleen met hem praten.

Alleen, bibiji?

Ja, wat zei ik? Alleen.

Ze vertrokken en Shireen gebaarde dat Vico moest gaan zitten, maar hij schudde zijn hoofd.

Hoe is het gebeurd, Vico? zei ze. Vertel me alles.

Het was een ongeluk, bibiji, zei Vico. Helaas gebeurde het op de boot van de seth, waar hij zo dol op was. De Anahita lag voor anker bij een eiland dat Hongkong heet, niet ver van Macau. We waren die dag net aan boord gegaan nadat we uit Kanton waren gekomen. We gingen allemaal vroeg naar bed, maar sethji bleef op. Hij zal op het dek hebben gelopen. Het was donker en hij is waarschijnlijk gestruikeld en overboord gevallen.

Ze luisterde aandachtig en keek hem aan terwijl hij vertelde. Uit ervaring met eerdere overlijdensgevallen wist ze dat ze momenteel beheerst werd door een soort afstandelijkheid die niet lang zou duren: ze zou weldra worden overweldigd door emotie en dan zou ze dagenlang niet goed kunnen nadenken. Nu ze nog helder kon denken, wilde ze precies begrijpen wat er was gebeurd.